

УДК 159.922.2

Мороз Руслана,

здобувач Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ,
викладач кафедри дошкільної освіти факультету психології Миколаївського
національного університету ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті відображено результати емпіричного дослідження особливостей формування й розвитку особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку. Визначено основні компоненти особистісної ідентичності, деякі відмінності в співвідношенні компонентів ідентичності у хлопчиків і дівчаток старшого дошкільного віку.

Ключові слова: ідентичність, особистісна ідентичність, діти старшого дошкільного віку, валентність ідентичності, статева приналежність, самоідентифікація.

Moroz R. Features of forming and development of gender identity of children of senior preschool age

The results of empiric research of features of children of senior preschool age personality identity forming and development are represented in the article. Basic komponenty of personal identity and some differences in correlation of identity components for boys and girls of senior preschool age are defined.

Keywords: *identity, personality identity, children of senior preschool age, valency of identity, sexual belonging, self-identification.*

Система уявлень дитини про себе, або “образ Я”, починає формуватися ще в ранньому дитинстві. Цей образ містить як усвідомлення своїх фізичних, розумових, моральних, особистісних, гендерних властивостей, самооцінки, а також суб’єктивне ставлення до зовнішніх чинників та людей, що оточують.

З метою визначення особливостей формування й розвитку особистісного, соціального, гендерного та ін. компонентів ідентичності було проведено експериментальне дослідження з дітьми старшого дошкіль-

ного віку (4-7 років), 87 осіб. Дослідження вербального рівня ідентичності реалізовувалось за методикою “Хто Я?” (“Self-attitudes test”).

Змістовний аналіз виконання методики “Хто Я?” показав, що суб’єктивні уявлення дітей про себе, які є основою особистісної ідентичності, включають особливості статевої ідентичності (та ставлення до неї), рефлексії, диференціації особистості, часової ідентичності, соціальної ідентичності та індивідуальних характеристик, інтеріоризацію (або інтроекцію) оцінних характеристик і ставлень значущих для дитини дорослих.

У 13,8 дівчат та 9,5% хлопців в самохарактеристиках переважають іменники: діти відчують потребу у визначеності, усталеності. У 91% дівчат та 36,6% хлопців висловлювання характеризуються емоційністю з певною мірою демонстративністю, про що свідчить переважання в самоописах прикметників.

Аналіз валентності особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку дає змогу дійти висновку, що в цілому діти старшого дошкільного віку мають високий рівень самооцінки. Відомо, що менш об’єктивно діти в дошкільному віці оцінюють якості своєї особистості. Діти переоцінюють себе, на що їх спрямовують переважно позитивні оцінки дорослих, що їх оточують.

Таким чином, за допомогою дорослого відбувається становлення, розвиток та стимуляція оцінної діяльності у дитини, що може призвести й до формування неадекватно заниженої самооцінки. Більшість негативних самоідентифікацій є трансляцією негативних висловлювань батьків.

Відображенням індивідуальних характеристик особливостей особистості дитини є співвідношення компонентів ідентичності при самоописуванні. Під час нашого дослідження виявлено, що основний зміст вербальної самоідентифікації складають висловлювання щодо статевої приналежності та соціальних ролей (в середньому 30%), а також видів діяльності, яким віддають перевагу діти, та досягнуті ними певні успіхи (в середньому 26% відповідей). Т. М. Рум’янцева зазначає, що “статева ідентичність виступає в якості центрального смислоутворюючого елемента особистості, оскільки здійснює вплив на ціннісно-смыслову сферу, мислення і поведінку людини” [5, с. 86].

Оцінка особистості і дій дитини є значущою матір'ю більше для дівчат, батьком – однаковою мірою, дідусем, братом або сестрою – більше для дівчат. Хлопці схильні прислухатися до думок дідуся більше, ніж до бабусі, а дівчата ж – навпаки.

Отримані емпіричні дані дозволяють стверджувати, що з усвідомленням свого власного тіла, фізичних характеристик та статевої приналежності починається самоідентифікація дитини.

Результати статистичного аналізу самоідентифікаційних характеристик дітей старшого дошкільного віку за методикою “Хто Я?” дозволяють дійти висновку, що рівень розвитку особистісної ідентичності серед досліджуваних вище у хлопців, ніж у дівчат.

Список використаної літератури:

1. Калина Н. Ф. Основы психоанализа. Серия “Образовательная библиотека” – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2001. – 352 с.
2. Проблеми психологічної герменевтики : монографія / За ред. Н. В. Чепелевої. – К. : Міленіум, 2004. – 246 с.
3. Психоаналитические термины и понятия : Словарь / Под ред. Барнеса Э. Мура и Бернарда Д. Файна / Перев. с англ. А. М. Боковой, И. Б. Гришпуна, А. Фильца. – М. : Независимая фирма “Класс”, 2000. – 304 с.
4. Румянцева Т. В. Психологическое консультирование: диагностика отношений в паре. Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2006. – 176 с.
5. Широкова Г. А. Практикум для детского психолога / Г. А. Широкова, Е. Г. Жадько. – Изд. 3-е. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. – 314 с.